

ROZSZERZYĆ (140) *vb pf*

rozszerzyć (68), **rozszyrzyć** (51), **roszerzyć** (17), **roszyrzyć** (2), **roszszyrzyć** (2); *rozszerzyć LibLeg, BielŻyw, KrowObr, BibRadz (2), KuczbKat, SkarJedn (2), Calag (2), CzechEp, GórnRozm (2), GostGospSieb, GrabowSet (3), WujNT (2), SarnStat (3), KlonKr (2), SkarKaz, SkarKazSej (3), KlonFlis; rozszyrzyć OpecŻyw, RejWiz (2), RejFig, RejZwierz (2), RejAp (3), RejZwierz (4), HistHel, PaprPan (2), ArtKanc, PowodPr (2); roszerzyć PaprUp, CzahTr; roszyrzyć NiemObr; roszszyrzyć PowUrb (2); rozszerzyć : rozszyrzyć : roszerzyć : roszyrzyć WróbŻółt (5:2), RejPs (2:-:9), LubPs (5:4), Leop (2:2), BielKron (9:3), Mącz (5:-:6), RejPos (-:15:-:1), BudBib (2:2), ModrzBaz (1:1), SkarŻyw (5:1), StryjKron (2:1), Phil (1:1).*

rozłz- (105), *rozłf-* (11), *rosłz-* (2), *rołfz-* (1).

o jasne; -e- (11) *Mącz*, *-é-* (3) *SarnStat*.

inf rozszerzyć (44). *♦ fut 1 sg rozszerzę* (1). *♦ 2 sg rozszerzysz* (1). *♦ 3 sg rozszerzy* (9). *♦ 1 pl rozszerzymy* (2) *ModrzBaz, SkarŻyw, rozszerz(e)my* (1) *Leop*. *♦ 2 pl rozszerzycie* (1). *♦ praet 2 sg m rozszerzyłeś, -eś rozszerzył* (8). *f rozszerzyłaś* (1). *♦ 3 sg m rozszerzył* (26), *jest rozszerzył* (1) *RejPs, rozszerz(e)ł* (1) *PaprUp*. *f rozszerzyła* (9), *rozszerz(e)ła* (1) *CzahTr*. *n rozszerzyło* (1). *♦ 1 pl m pers -chmy rozszerzyli* (1). *♦ 3 pl m pers rozszerzyli* (7). *♦ plusq 3 sg m był rozszerzył* (2) *RejAp, PaprPan, rozszerzył był* (1) *Leop*. *f rozszerzyła była* (1). *n było rozszerzyło* (1). *♦ 3 pl m pers byli rozszerzyli* (1). *♦ imp 2 sg rozs(z)e(r)z* (4). *♦ con 3 sg m by rozszerzył* (7). *n by rozszerzyło* (1). *♦ impers praet rozszerz(o)no* (2). *♦ part praet act rozszerzywszy* (5).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI (trzy z niżej notowanych przykładów) i XVIII w.

1. Powiększyć, zwłaszcza pod względem rozmiarów, zasięgu, nasilenia; extendere Vulg, Mącz; dilatate Vulg, PolAnt; augere Modrz, Calag; ampliare Modrz, JanStat; effundere Vulg; dilatationem facere PolAnt [w tym: kogo, co (89), czego (8), czego a. co (2)] (102) :

a. O rozmiarach fizycznych (50) :

Przen (4) : *Racz dzyłzya rozłfchyrzycz y offgyerowacz. thwoy krwawy pot. bogu oczczv thwemu. nyebyefzkyemu. zathego czlowyecka. dzyłzya vmyerayącego. PowUrb +v, +2; WróbŻółt 118/32; bo odemnie (odchodząc) odkryłaś lię [Jeruzolimo]/ y włtąpiłaś (a) rozłzerzyłaś łoże twoie/ y poštánowiłaś łobie (przymierze) z niemi [bałwochwalcami]/ vmiłowálaś łoże ich BudBib Is 57/8.*

α. O roślinach: spowodować rozrośnięcie się; przen (3) : *W tym pieniu [tj. w psalmie 79] Powiada też [prorok] iako pan bog rozłzerzył winnicę ludu śwego krześciańskiego. WróbŻółt bb8v; Ach tá Winnicá ktoráś łam przenioł z Egiptu/ y rozłzryzyeś korzenie iey śwego Teftámentu [...] Ach tá Winnicá potym ciernia námnożyła ArtKanc I16.*

rozszerzyć dokąd (1): *Rozłzerzyła ta winnicza latorośli fwe aż do morza/ á iey gałaski az do rzeki. WróbŻółt 79/12.*

β. O terytorium (zajmowanej powierzchni), też o zasięgu terytorialnym (40) : *Woyćiech potym był Biłkupem/ kthory Rzeczpołpolitą Krześcijánfką lepiey rozłzerzył/ ludzi pokrzcil/ Káplanow náwiadł BielKron 437v; StryjKron 416; SarnStat 189; [[Robertus Guiscardus wypędził Saracenów z królestwa Neapolitańskiego] ktorzy go wielką częfc byli rozdrapáli/ toż ie rozłzryzył/ á Campánią głowę záłożył BielKron 1551 95].*

rozszerzyć przez co [= *dzięki czemu*] (1): Hiŧtorykowie piŧáli/ iŧ ċi [*Mongołowie*] przez moc á przez íprawę ŧwoię wiele ŧwiátá z pochwałą ŧwoią rozŧzerzyli/ poliádáiác cudze kroleŧtwá *BielKron* 296v.

rozszerzyć w jakim kierunku (4): a tak baczczie v.k.m. íkym maya Thurczy granicze yz chczá wŧzitko roŧŧzerzicz na wasche stroni a chrzesczyanom abi bila krziwda *LibLeg* 11/44v; ODewŧić pánie dobrze/ polá rozmierzono/ Ale tám ku gránicám/ bárzo rozŧzyrzono. *RejZwierz* 138. Cf »krolestwo rozszerzyć«.

W połączeniach szeregowych (2): *StryjKron* 722; A podobno to z oney Ciceronowej z Plátóná powieŧci/ ktorá [...] mowił: Ktoby oyczyznę á mieyŧce vrodzenia ŧwego rozŧzerzył/ rozmnożył/ ozdobił/ vbogácił/ áby w liczbie Bogow nieŧmiertelnych był. *GostGospSieb* +3.

Zwroty: »daleko rozszerzyć« (2): [*Amurat*] páńŧtwo oycowŧkie dáleko rozŧzerzył *BielKron* 239v, 436.

»granice (a. granicę) rozszerzyć« [*w tym: czym* (1)] [*szyk zmienny*] (6): BAIázeth Amuratow ŧyn [...] mocá á chytróŧciá ŧwą rozŧzerzył gránice páńŧtwá ŧwego *BielKron* 240; Oítrzegay fię ŧobie ábyŧ nie zániedbał Lewiego po wŧze dni twoie w ziemi twey. Gdy rozŧzerzy Iehowa Bog twoy gránicę twoię [*cum dilatare fecerit Dominus Deus Tuus*] *BudBib Deut* 12/20; *SkarŻyw* 357 marg; Phileni [...] dopuŧcili ŧie tám żywo pobić/ á tym ípoŧobem gránice ŧáfiádow ŧwoich rozŧzerzyli/ wolác życzyć ŧzyrfŧzych gránic Oyczyźnie ŧwoiey niŧ łámym ŧobie żywotá. *Phil* C3, C3; Prżykryć ono/ był Státut z oŧobná káŧdemu wŧiáwŧzy ná drzewo ciágnac [!] zá gránice/ ále Rzeczyŧoŧpolitey był bárzo zdrowy. I zá tym Státutem Polŧká gránice ŧwe rozŧzerzyłá. *GórnRozm* Mv.

»krolestwo rozszerzyć« [*w tym: czym* (1), *dokąd* (1), *w jakim kierunku* (1)] [*szyk zmienny*] (6): á prorocstwo ŧie ŧciága ná Kryŧtułá y náprzebráne iego iŧ oni mieli roŧŧerzyć kroleŧtwo iego á wiele národow miáło ŧie zgromádzić ku vznánium iego *RejPs* 88; Tegolŧ telŧ czáfu poráŧił Dawid Adárezerá Krolá Sobá kráiny Nemáth/ gdy był wyiáchał áby rozŧŧyryzył Kroleŧtwo ŧwoie [*ut dilataret imperium suum*] áŧ do rzeki Euffrátén. *Leop* 1.Par 18/3; *BielKron* 180v, 241; ARŧaces ácz w Rycerŧkich rzeczách był ćwiczony/ Aleby tu nie wŧkurał wyechawŧzy w thy ítrony/ Chociaz Pártŧkie kroleŧtwo męŧnie był rozŧzyrzył/ Pewnieby go to iuŧ wiedz Stároŧtá [*tj. Jan Mniszek, starosta krasnostawski*] vŧmierzył *PaprPan* S; On [*Lech*] to [*słowa Demostenesa*] maiac nabatzeniu/ luckoŧcia wielka zatrzymawal przifobie woifko ono/ ktorem od potzátku rzek/ wiŧli/ y odri/ Nazachod y Napulnoci/ to Kroleŧtwo roŧŧerzel. *PaprUp* A4.

»pańŧstwo (a. pańŧwa (G)) rozszerzyć« [*w tym: czym* (2)] = *imperium prorogare* *Mącz*; *augere imperium* *Calag* [*szyk zmienny*] (14): *BibRadz* I 228d marg; W ten czás poczáwŧzy od Wolchi áŧ do Nilu Tátárowie z ŧwym Thámerlanem páńŧtwo ŧwe byli rozŧzerzyli. *BielKron* 240v, 239v, 280v, 427v, 436v; Fines proferre, Gránic pomknáć á máyętnóŧci álbo páńŧtwá ŧwego rozŧzerzić. *Mącz* 128a, 358a; Piękniefz było gdy oni powaŧni krolowie/ Buiáli ŧobie w Polŧzcze by zacni Orłowie. [...] Táŧke nieprzyiacielom záwŧzdy írodzy byli/ Y páńŧtwá ŧwe ŧzyroko ŧławnie rozŧzyrzyli. *RejZwierc* 249; Wiele ich było/ ktorzi chcác do ŧwych bárzo wielkich máiętnóŧci więcey przydáć/ wŧzytko potráćili: niektorzi chcác páńŧtwá ŧwoie woyná rozŧzerzyć [*ditiones suas bello augere*]/ z ŧwoich byli wygnáni. *ModrzBaz* 107; *Calag* 116b; [*Bolesław Chrobry*] ŧobie zá oŧobnego Pátroná y obrońcę wniebie kroleŧtwá ŧwego obrał [*ŧw. Wojciecha*]. Ná czym iáko fię nieomylił/ á iáko go Pan Bog

niezliczonymi prawie zwycięstwami wsławił/ y państwá iego rozszerzył: miło bárzo czytać y słuchać. *SkarŻyw* 357, 358; *KlonKr* A4v.

»szeroko (i długo) rozszerzyć« [szyk zmienny] (3): *BielKron* 289v; *RejZwierc* 249; Tylko trzeba Polánom s łobą fie pogodzić: Da Bog/ iże w Pogáńfkiey krwi/ Lách/ może brodzić. Y Páństwo swoie s ławą rozszerzyć łzeroko. *KlonKr* A4v.

Szereg: »rozszerzyć i na dłuż przypuścić« (1): (*nagł*) Boleław Krzywoułty K.P. (-) Ten rozszerzył y ná dłuż przypuścił Korony *PapPan* Dd4v.

Przen (5) : Otoż mie krol rofkazał tám do łwych hetmánow/ Idź/ co łą ná powietrzu/ y do rádnych pánow/ Aby iuż duż do niego [= *do piekła*] więcey nie pędzili/ Bo nie będzie miał y łam gdzye łiedzyeć po chwili. Albo Páná próšili/ by rozszerzył piekła *RejWiz* 160; *KlonKr* A4v *margin*.

Zwrot: »rozszerzyć od morza do morza« (1): Tá mátká [*ojczyzna*] łkupiła wam do łednego ciála Rzeczypołp(olitey) tak łzerokie y zacne narody/ rozszerzyła państwo łwe od morzá do morzá/ y łąšiadom was łtráźliwe poczyniła *SkarKazSej* 666a.

»rozszerzyć państwo« (1): *SkarKazSej* 666a *cf* »rozszerzyć od morza do morza«.

»szyroko rozszerzyć« (1): Takci zázwdy bywa/ iż kthore krołstwo od Páná bywa opułczono/ thám iuż [...] czárt [...] zázwdy rołciága łtolice łwoię/ thámże ią theż był pewnie ná tym mieyfcu łzyroko rozszerzył *RejAp* 106v.

»świat rozszerzyć« (1): iákoż rozmáitość ięzykow łwiát rozszerzyła/ tak też rozmáite przezwiłká czártá miánowały. *BielKron* 8.

γ. O budowlach: rozbudować, powiększyć (2) : Accessionem adiungere, aedibus, Rołzerzić domu/ álbo podwiłfzić. *Mącz* 43d.

Przen (1) :

Szereg: »pobudować i rozszerzyć« (1): Rodzicy/ łkoro [*Dunstanus*] k rozumu przyłzedł/ w tymże kościele Pánny czyłtey Gláźkconiey/ Pánu Bogu go ofiarowali. gdzie Mąłz łeden nieznáioimy/ wziáwłzy ono dziecie zá rękę/ wodził ie po kościele/ mowiąc: pobuduie y rozłzerzy kościoł ten/ ná pozyłkanie wiela ludzi *SkarŻyw* 507.

δ. O dolegliwościach zewnętrznych (1) : Emargino, significat crustas et pulvillos et margines ulcerum adimere, Ropić/ Rozgnoyić á rozłzerzyć wrzód álbo ranę też wycziłsyć. *Mącz* 102a.

b. O ilości: rozmnożyć (5) : Vcyekłem łye k nyemu [*k Panu*] s próžbą człek trołkliwy/ On rozłferzył dobrá me yák Bog miłostíwy. *LubPs* aa3; Theraz rozłzerzył nas Pan á dał nam rość ná ziemi. *Leop Gen* 26/22; *RejZwierc* 185.

rozszerzyć z kogo (1): [*Bóg mówi do Abrahama*:] Dwoienaście Kłiążąt z niego [z *Izmaela*] łię národzą/ á rozłzerzę z niego wielki narod. *BibRadz Gen* 17/20.

rozszerzyć w czym (1): Lę kay fie Sármatia pod pánowaniem polłkim. Bo im cię P. Bog więcey w łzyrokości á ludności rozłzerzył: tym też ty łzyrzey rołpułciłás zagony łwe/ ná włafne dziedźctwo Kryłtułowe *PowodPr* 12.

c. O stopniu, intensywności (34) : Bo nic fie temv niedziwuię/ iż fie kto pędko vbogáci á rołferzy chwałę domu łwego *RejPs* 73v; Acz fie łwiáth náłádzi ná wiernego/ ále Pan zázwdy rozłzerzy pociechy y ofiáđłości iego *LubPs* H2v *margin*, X5; *RejPos* 1, 166v, 231; A wždy przypátrzymy fie temu/

iáko Pan Bog w oney ich niewinności mnożyć/ łzyrzyć/ á błogofławić im raczył [...] Czego dziś między námi/ iákochmy około fiebie rozliczne rozumki kftały á figle rozšzyrzyli/ [...] málo z łáfki Bożey łtychác. *RejZwierc* 267v; *SkarKazSej* 697a.

rozszerzyć około kogo (1): PAnie [...] Dobrowolnie przełożyłeś go [syna swego] zá wielki vpominek łobie/ á ochędożyłeś łłowá iego koroną ze złotá náíáfnieyśsego. [...] á wielką częć á chwałę rozšferzyłeś około niego. *RejPs* 30.

rozszyrzyć na kogo (2): Rozłfyrz gnyew ná pogány ktorzy cye nye znáyá/ A ná ty co imyenyá twego nye wzywáyá *LubPs* S2v; Gdy iá [zgodę zawartą na koncilium florenckim] potym łediciámi łwemi wroćiwšzy łię do domu Grecy złamáli/ rozšzyrzył Pan Bog ná nie moc Turecką *PowodPr* 32.

rozszerzyć czym (2): SYmachus Patricius mędrzec w Rzymie [...] opatrnością łwá pośpolite dobro barzo rozšzerzył *BielŻyw* 140; Bo widziłš [królu] iáko wielkie niebezpieczeńśtwá pośtronne nas obftápiły. Co iefli ie iefzcze domowemi rozšzyrzymy/ ktož nas wybáwi od gniewu Bożego? *ModrzBaz* 109.

roszerzyć między kim (1): ábowiem to iefł Bog/ ktorzy łtráfzliwe rzeczy łpráwuie/ á rozmáitem kftátem między wśsem ludem iefł rošferzył wielką wielmożność łwoię. *RejPs* 113.

rozszerzyć nad kim (8): ale rošferzywšzy nad nami hoyne miłofierdzie twoie [Panie] racz nas miłofciwie przywiełć wśpołeczności na ony wiekuyłte pałtwiska *RejPs* 113v, 35, 144, 217; Pánie/ by nie było tho łwięthe dobrodzyeyśtwo thwoie/ łiedlichmy my nędzni á nierowno winnieyšzy á krzywi tobye/ niźli oni vpádli żydowie twoi/ nádktolemiś rozłzyrzył wieczną pomłtę łwoię. *RejPos* 252v, 260v, 289v; W twey łáfce/ me náđzieie/ przednie śily máią/ Prošę rozłzerz nádemną/ łtrože [= stráže] łwe beśpieczne *GrabowSet* G4.

Zwroty: »daleko roszerzyć« (1): tuae litterae cumulum mihi deliciarum attulerunt, Twoy łift dáleko rošferził moye wefele *Mqcz* 71d.

»hojnie rozszyrzyć« (1): á Pan mu [szatanowi] tego czáfem dopułzcza/ áby dołwiádłszy łtałości wiernych łwoich/ á potym hoyniey rozłzyrzył zapłáthę ich. *RejPos* 23v.

»rozszerzyć od morza do morza« [szyk zmienny] (2): A połožę na morzu rękę iego y na rzeki prawicę iego. [Ps 88/26] (koment) Czulfz mocz iego bołtwa rozłzerzy od morza do morza. *WróbŻołt* ee4; *RejPs* 132v.

»rozszerzyć sławę« [szyk zmienny] (3): *LubPs* T3; Y rozłferzył był [Juda Machabeusz] łlawę łudu łwego [Et dilatavit gloriam populo suo] *Leop* 1.*Mach* 3/3; *RejPos* 26.

»rozszerzyć wiarę« [szyk zmienny] (2): panie [...] racz rozłfyrzytz wiarę/ náđzieię/ ij łáfkę w łertzu moijm. *OpecŻyw* 90v; *WróbŻołt* oo4.

»wszędzie roszerzyć« (1): Miłofierdzia twego miły panie pełna iefł ziemia [...] (koment) Pełna ziemia [Ps 118/64]), czulfz bos wiarę wśzędzie rozłzerził a grzzefzne [!] włprawiedliwiałš. *WróbŻołt* oo4.

Szereg: »roztoczyć a rozszyrzyć« (1): Máchomet álbo łektá iego [...] iuž od tego czáfu rołtoczyłá á práwie rozłzyrzyłá okrucieńłtwo łwoie *RejAp* 170v.

α. O statusie społecznym (2) : (nagł) Zamek Krákowłki. (–) Kto ma rozum/ rozeznaý/ [...] Iefliś táki Máyełtat/ w ktorzy łtronach widał. Zeby y on Sálomon/ w oney łwey zacności/ Mogł thu łwoy

ftan rozszerzyć/ w wielkiej obfiteści. *RejZwierz* 111; *Extendere consulum*, Vrzędu burmistrzkiego rozszerzyć. *Mącz* 444d.

d. *O słowach i tekście: wydłużyć, szerzej omówić, dodać fragmenty; locupletare JanStat (10) : LubPs Z3; Epistolam extendere, List rozszerzyć/ to jest długi uczynić. Mącz 444d; A to miejsce mogą rozszerzyć Plebani/ wykładając one dowody które bardzo chędogo zebrał S. Augustin/ w swym Liście który do Proby wdowy napisał. KuczbKat 410; PO którym rozmyślaniu Sędzięgo już żadna łrona nie będzie mogła Prze swę poprawić albo rozszerzyć SarnStat 812 [idem] 791; Pierwey wedle obyczaju nálezego/ to co służy do wzmocnienia wiary o własnościach ciała Pana nálezego/ y o wrzędzie posyłania y mocy Apoftolfskiej/ trochę co rozumienia rozszerzymy. SkarKaz 203b; SkarKazSej 691b.*

Zwrot: »słowy rozszerzyć« (1): Aliquid verbis aut dicendo amplificare, Nieco słowy rozszerzyć. Mącz 8b.

Szeregi: »rozszerzyć i objaśnić« (1): teyże ia też wolności chcę użyć/ aby mi to wolno było/ rzecz swoię rozszerzyć y objaśnić NiemObr 31.

»rozszerzyć a rozślawić« (1): kthory [święty Jan] wiernie á prawdziwie śpisał y światu podał tę świętą Kronikę śpraw wśytkich y postanowienia Pana thego. W ktorej rozszerzył á rozślawił wśytki możliwości jego RejPos [278]v.

e. *O języku: wzbogacić [czym] (1) : O onem zacnem mężu Mar. Lutherze powiediają [...] że język swoy przyrodzony (pewnie wynaydowaniem niezwyčajnych słow) wielce rozszerzył. BudBib o.*

f. *O zasięgu oddziaływania [nad kim] (2) : LubPs dd2v marg; (marg) Bądźcie czuyni abyście nye wešli ná pokuły. (-) A zwłazczá w then czás/ iáko thu w Ewanyeliey łtoi/ kiedy pońną á nie łtrzegą roley swoiey/ to iest/ nie wciekają sie z zupełną nadzieią a z mocną wiarą ku Panu swoiemu/ aby nád nimi rozszerzył krolestwo swoie RejPos 52v.*

2. *Rozgłosić, rozpowszechnić, rozślawić; amplificare Vulg [kogo, co] (9) : Iákoż rozślerzemy [Iákoż mamy wyślawić WujBib] Zorobabelá? ábowiem iákoby znamię iest w prawey ręce ludu Izraelskiemu. Leop Eccli 49/11; á Pan Bog Kościół swoy y łzerokość iego zá morze/ y ná Indye/ y inne kráiny/ o ktorych ludzie nie wiedzieli/ obráca y obroci/ y rozślerzy SkarJedn 384.*

Zwroty: »rozszerzyć ewanjelią, prawdę ewanjeliję« (1:1): Pan Bog hoynie raczył rozszerzyć prawdę Ewanyeliey świętey. LubPs dd6; Pan [...] obiecuie rozszerzyć Ewanyelią swoię/ á świętą naukę swoię RejPos 260v.

»rozszerzyć po wśytkiemu światu, po wśytkim świecie, po wszej szerokości świata« (1:1:1): RejPos 64; Widziś w oboygú dziwną á niewymowną moc Chrifusowę: że y kościół swoy rozszerzył po wśytkiemu światu: y te ktorzy się on otrącili vniżył y wzgárdził? WujNT 102, 392.

»wiarę rozszerzyć« (1): Krotko mowiac/ tá wiarą którą w Rzymie Piotr ś. łzczepił/ y Páweł ś. rozślerzył/ tak łtárożytnie przez pułtorą tyśiącá lat trwa SkarJedn 22.

Szereg: »rozszerzyć a objaśnić« (1): [Pan] zesłał ná łkończeniu światá Syná swego [...] który już rozszerzył á objaśnił dowodnie/ po wśzey łzyrokości światá/ wołą świętą iego RejPos 64.

Przen (1) : [A było tych wiele/ ktorzy dawśzy chorobie [tj. złu społecznemu] plác/ y owźem rozśerzywłzy ią/ [...] potym vléczyć onę choroby niemogli. SenekaGórń 318.]

Zwrot: »po wszem okrągu ziemnym rozszerzyć« (1): [Fortuna] Po wżem okrągu ziemnym rofzerzeła władzą/ Głupi to ludzie co w ni nádzieie fwe ładzą. *CzahTr* L4v.

3. *Rozpostrzeć, rozłożyć, rozwinąć; pandere Mącz, Calag* [w tym: co (20)] (21) : Displico, fere idem quod explicare, Rozłożyć/ Otworzyć [!]/ Rozszerzić *Mącz* 306a; Y Powiedział mi ieden s ftarfzych/ mówiąc ku mnie: Ci co ie widzisz w ftołach [= szatach] białich/ ktorzy fą/ y fład przyfzli? Iam powiedział: Ty wiesz miły Pánie. Y powiedział mi: Ci fą ktorzy przyfzli z vdręczenia wielkiego/ á rozfzyrzyli ftoły fwoie/ á opłokáli ie przez krew Báránkowę. *RejAp* 69.

rozszyrzyć ku czemu (1): czymże fie małz chłubić márna nędzna wiło. Buiáiąc po tym fwiecie iáko Paw gdy pierze/ Tu ku pięknemu fłońcu nadobnie rozfzyrzy *RejWiz* 84.

Zwoty: »proporzec rozszerzyć« (1): Bo [biskupi rzymscy tj. papieże] onych [cesarzy] nie zráziwfy z zwierzchności ich/ á fwych proporców nie rozfzerzywfy/ nie mogli fię z Krolmi y infzymi pány wadzić *CzechEp* 370.

»rozszerzyć ręce, dłoni« [w tym: nad kim (1)] [szyk zmienny] (3:1): Támże potym nowo święcony Kxiądz/ iednę ręce zdrugą fpołem złożywfy dłoni rosłzerzy *KrowObr* 123v; Passis palmis, Roferziwfy ręce. *Mącz* 283a; Odpowiedział Heliałz [wdowie]: Day mi fyná fwego/ W krotkim czáfie weźmiesz zás/ odemnie żywego. [...] Potym ręce trzy rázy/ rozfzyrzywfy nád nim/ Przykładał/ á wołáiąc/ ták fie modlił zá nim: [...] *HistHel* B2v; *SkarŻyw* 70.

»rozszerzyć skrzydła« (1): Feügel fchwingen. Wfkrzydlic się/ et rozfzerzyć fkrzydła. *Pandere* alas. *Calag* 198a.

»żagiel roszerzyć« (1): Dare vela, Zagiel roferzić/ álbo rofpuściwfy żagiel yechác/ żeglowác. *Mącz* 479a.

Szeregi: »rozszerzyć i podnieść« (1): W frzodku onego ognia S. Iágniefzka rozfzerziwfy y podniowfy ręce fwoie/ modlitwę táką czyniła mówiąc: [...] *SkarŻyw* 70.

[»rozszyrzyć a posłać«: Bowyem then possel, gdy vyrzał onego [Jezusa], rossirzył aposłał rambek, kthori nossyl wrenku swoich, y chwalył a wielbył onego *SprChęd* 112.]

W przen (1) : czáplá [...] Kiedy fwą brodnią [tj. sieć] ná brzegu rozfzerzy/ Wyciąga mnoftwo ryb do fwoiey kuchni *KlonFlis* B4v.

Przen (10) : Rácź/ o Boże moy/ płałczł łáfki rozfzerzyć *GrabowSet* S4.

W porównaniach (3): Tu gdy ták namoty fwe rozbiyác będyecye/ A przy prawdze fów Pánfkich ták mocnye ftániecie/ Tedy yák Gołębiczki fkrzydła rozfzyrzycye *LubPs* P5; fłuchay co Prorok powiáda/ mówiąc: Iż widziałem złołniká á on iáko Cedrus rofciągnął gáfęzi fwoie/ á rozfzyrzył rofkołzy fwoie [Vulg Ps 37/35] *RejPos* 126v; *RejZwierc* 267v.

Zwoty: »rękę, możność ręki rozszerzyć« [w tym: nad kim (2), [komu]] [szyk zmienny] (2:1): Iedno rącz [Panie] rozfzerzyć możność ręki fwoiey nád námi/ fnádnie będzie zgromion na frozłfy fprzećwnik náłz *RejPs* 162, 215v; Wzywác cię chcę [Panie]/ á ty miłofierdzie fwoie Rofpuściłz/ ná próbę y gorzkie łzy moie/ Dawfzy mi ćierpliwofć/ rękę fwą rozfzerzyłz/ Chcąc áby mnie ftrzegła *GrabowSet* C2v; [Oto połowicę dobr moich dáię vbogim: rzekł do niego [Bóg]: Dżis domowi twemu zbáwienie fię sftało. Nie w ten czás to Zácheuřz fłowo vřlyřzal gdy Páná przyiáł: ále gdy vbogim rękę rozfzerzył. *SkarKaz* 335b (Linde).]

»skrzydła rozszerzyć« [w tym: czym (1), nad kim (1), po czym (1)] [szyk zmienny] (5): *LubPs* P5; [Pan okazał] możność Bołtwá łwego [...] ná onym krolu á ná onym książęciu łwiátá tego [tj. czarcie]/ ktore łie ták było wzbuiało/ á ták było rozłzyrzyło po włzytkiey ziemi łkrzydłá łwoie/ połiadłzy nędznego człowieká/ iż go ten Pan vmiał łkárác *RejPos* [77]v; Czemuż ná to nie pomniłz czyies łługá ielt [...] Czemużes ták rozłzyrzył łkrzydłá tve/ á podniołes ná pyche/ ná płác/ á ná łkażenie bliźniego łwego tę pálzczeke twoię? *RejPos* 163; á iáko Fortuná iáko Orzeł łkrzydłá łwe nád námi rozłzyrzyłá máło z łálki Bożey łlychác. *RejZwierc* 267v; *GórnRozm* Mv.

4. Otworzyć szeroko (2) :

rozszyrzyć czego (1): Rzekł: iż teraz woz łiáná łłny tám wieziono/ Podobno wam dla brzuchá brony rozłzyrzono. Mnich łie vbogi pytał/ ielłi nie zámkniono *RejFig* B2v.

W przeciwstawieniu: »rozszyrzyć ... zamknąć« (1): *RejFig* B2v cf *rozszyrzyć czego*.

Przen [co na kogo] (1) : á ták nam łmákuie to docześne łwowoleńłtwo náłze/ iż łnadź chociaby iuż y widomie ná nas rozłzyrzyło piekło pálzczeke łwoię [...] iużby łnadź nam y tho nic nie pomogło/ zá tákim włzeteczeńłtwem náłzym. *RejPos* 186.

5. Wyróżnić wysoką pozycją, bogactwem (3) :

W przeciwstawieniu: »rozszyrzyć ... skrocić« (1): Bo kogo P. Bog rozłzyrzyć chce/ człek niełkroci. *SkarŻyw* 477.

Szereg: »pomnożyć (a. rozmnożyć) i (a) rozszerzyć« (2): Pomnoż Pánie Boże á rozłzyrz Semá y potomki iego ná wieki *BielKron* 6 [podobnie] *StryjKron* 6.

6. Pokrzepić, wzmocnić; *dilatare* *Vulg*, *PolAnt* [kogo; w tym: w czym (2)] (3) : Gdym łie modlił wyłłuchał mie pan bog ktory mnie włprawiedliwia/ á w łmutku kthorym cirpiał rozłzyrzyłes mie miły panie. *WróbŻołt* 4/2, B6; *BudBib* Ps 4/2.

Synonimy: 1. dodać, przydać, przymnożyć, rozprzestronić, rozprzestrzenić; 2. rozgłosić, roznieść, rozsiać, rozstawić; 3. rozciągnąć, rozdziernąć, rozłożyć, rozpiąć, rozpostrzeć, rozpuścić, rozstawić, roztoczyć, rozwinąć.

Formacje współrdzenne cf SZERZYĆ.

Cf **ROZSZERZENIE, ROZSZERZONY**